

Stanowisko *Liparis loeselii* (Orchidaceae) w Porębie koło Zawiercia (N kraniec Wyżyny Śląskiej)

Liparis loeselii (L.) Rich. (lipiennik Loesela) jest jednym z rzadszych polskich storczyków, znanym z ok. 200 stanowisk położonych głównie w młodoglacjalnym krajobrazie pobrażu i pojezierzy w Polsce północnej i środkowej. W pozostałej części kraju posiada rozproszone stanowiska (KUCHARSKI 2001; ZAJĄC & ZAJĄC 2001; PAWLIKOWSKI 2004).

Liparis loeselii jest gatunkiem charakterystycznym dla związku *Caricion davallianae* i zespołu *Orchido-Schoenetum nigricantis* (MATUSZKIEWICZ 2001). Najczęściej rośnie na torfowiskach niskich mechowiskowych, zasilanych wodami zasobnymi w węglan wapnia (PAWLIKOWSKI 2004). Spotyka się go także na kwaśnych młakach niskoturzycowych oraz torfowiskach przejściowych, w niektórych fitocenozach szuwarowych (np. *Cladietum marisci*) oraz wilgotnych łąkach (PIĘKOŚ-MIRKOWA & MIREK 2003). Interesujące jest jego pojawianie się na siedliskach antropogenicznych – głównie w zwirowniach i piaskowniach, a także w kamieniołomach (BŁOŃSKA 2010 i lit. tam cytowana).

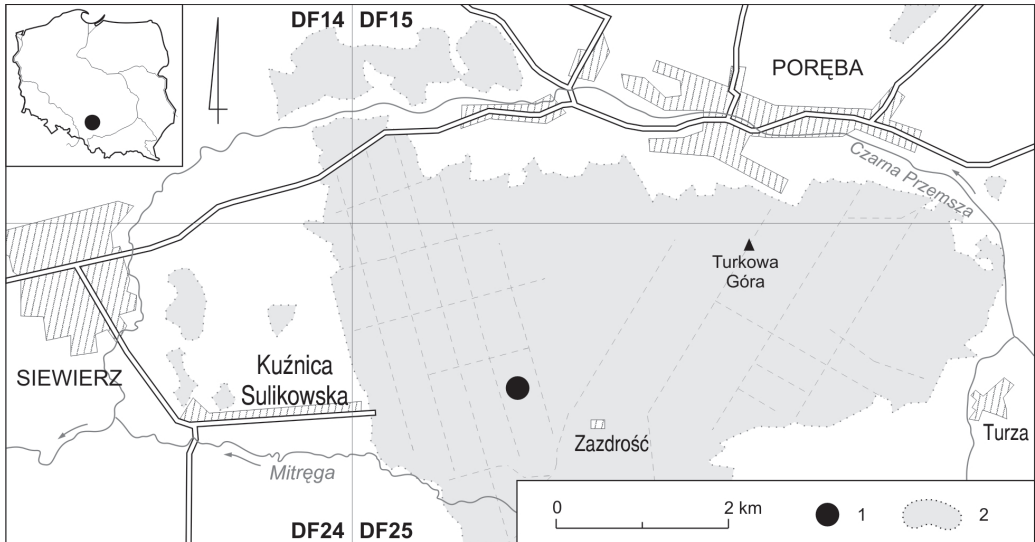
W ogólnopolskiej „czerwonej księdze” posiada status gatunku narażonego na wyginięcie (VU) (KUCHARSKI 2001). Został wpisany także na polską „czerwoną listę” z kategorią E, oznaczającą gatunek wymierający – krytycznie zagrożony (ZARZYCKI & SZELĄG 2006). W województwie śląskim jest uważany za gatunek zagrożony (EN) (BERNACKI i in. 2000; PARUSEL & URBISZ 2012).

Nowe stanowisko lipiennika Loesela odnaleziono w lipcu 2011 r. (w 2012 r. potwierdzono jego występowanie). Znajduje się ono w obrębie kompleksu leśnego – Las Porębski w oddziale 123. Stanowisko usytuowane jest na południe od Poręby k. Zawiercia i na wschód od Kuźnicy Sulikowskiej (DF 25) na północnym krańcu Wyżyny Śląskiej (Ryc. 1). Rośnie tu na śródleśnym torfowisku w przesuszonym płacie *Rhynchosporium albae*. Woda zasilająca analizowany płat cechowała się pH równym 6,5, a przewodność elektryczna właściwa wynosiła 208 $\mu\text{S}/\text{cm}$.

Skład florystyczny oraz stosunki ilościowe w płacie z udziałem *Liparis loeselii* przedstawia przytoczone poniżej zdjęcie fitosocjologiczne:

Poręba; 11.07.2011; 12 m²; b – 10%; c – 80%, d – 40%; liczba gatunków w zdjęciu – 21.

***Liparis loeselii* +, Ch. *Scheuchzerio-Caricetea nigrae*:** *Rhynchospora alba* 3.3, *Eriophorum angustifolium* 1.2, *Agrostis canina* +, *Parnassia palustris* +, *Juncus alpino-articulatus* +, *Triglochin palustre* +, *Sphagnum contortum* d 3.3. **Inne:** *Pinus sylvestris* b/c 2.2/+, *Alnus glutinosa* b/c 1.2/+, *Carex panicea*

Ryc. 1. Lokalizacja nowego stanowiska *Liparis loeselii* w Porębie koło Zawiercia. 1 – nowe stanowisko, 2 – lasy

Fig. 1. Localization of new stations of *Liparis loeselii* in Poręba near Zawiercie. 1 – new locality, 2 – forests

2.2, *Drosera rotundifolia* 2.2, *Molinia caerulea* 2.2, *Oxycoccus palustris* 2.2, *Carex viridula* 1.2, *Briza media* +, *Dactylorhiza majalis* +, *Frangula alnus* c +, *Juncus buffonius* +, *Peucedanum palustre* +, *Potentilla erecta* +.

Całe torfowisko jest obiektem godnym ochrony. Oprócz lipiennika występują tu inne cenne (podlegające ochronie lub rzadkie regionalnie) gatunki roślin m.in.: *Carex davalliana*, *Dactylorhiza majalis*, *Drosera rotundifolia*, *Menyanthes trifoliata*, *Sparganium minimum*.

Stanowisko *Liparis loeselii* w Porębie jest silnie zagrożone ze względu na małą liczebność tej populacji oraz przewidywane zmiany w składzie florystycznym torfowiska związane z pogarszającymi się warunkami hydrologicznymi. Zagrożeniem są również prace leśne prowadzone w bezpośrednim sąsiedztwie płatu z lipiennikiem polegające na wycince drzew i składowaniu gałęzi na torfowisku i w jego sąsiedztwie.

Podziękowania. Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2010–2013 jako projekt badawczy nr N N305 384938.

Summary. New locality of *Liparis loeselii* (Orchidaceae) in Poręba near Zawiercie (N part of Silesian Upland). The new locality of *Liparis loeselii* was found in July 2011 in Poręba near Zawiercie (the N part of Silesian Upland, ATPOL grid square DF 25). It grows here in the mire in the patch of *Rhynchosporium albae* phytocoenoses. This locality is threatened by habitat drying and forestry work.

LITERATURA

BERNACKI L., NOWAK T., URBISZ A., URBISZ AL. & TOKARSKA-GUZIŁ B. 2000. Rośliny chronione, zagrożone i rzadkie we florze województwa śląskiego. – Acta Biol. Siles. 35(52): 79–107.

- BŁOŃSKA A. 2010. Siedliska antropogeniczne na Wyżynie Śląskiej jako miejsca występowania rzadkich i zagrożonych gatunków torfowiskowych klasy *Scheuchzeria-Caricetea nigrae* (North. 1937) R. Tx. 1937. – Woda – Środowisko – Obszary Wiejskie **10**(1): 7–19.
- KUCHARSKI L. 2001. *Liparis loeselii* (L.) Rich. – W: R. KAŹMIERCZAKOWA & K. ZARZYCKI (red.), Polska czerwona księga roślin. s. 574. Instytut Botaniki im. W. Szafera, Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- MATUSZKIEWICZ W. 2001. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. *Vademecum Geobotanicum* **3**. s. 536. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- PARUSEL J. B. & URBISZ A. 2012. Czerwona lista roślin naczyniowych województwa śląskiego. – Raporty, Opinie **6**(2): 105–177. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- PAWLIKOWSKI P. 2004. *Liparis loeselii* (L.) Rich. Lipiennik Loesela. – W: B. SUDNIK-WÓJCIKOWSKA & H. WERBLAN-JAKUBIEC (red.), Gatunki roślin. Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny **9**, s. 150–154. Ministerstwo Środowiska, Warszawa.
- PIĘKOŚ-MIRKOWA H. & MIREK Z. 2003. Atlas roślin chronionych. s. 584. Multico, Warszawa.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. s. xii + 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- ZARZYCKI K. & SZELĄG Z. 2006. Red list of the vascular plants in Poland. – W: Z. MIREK, K. ZARZYCKI, W. WOJEWODA & Z. SZELĄG (red.), Red list of plants and fungi in Poland, s. 9–20. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.

AGNIESZKA BŁOŃSKA, *Katedra Geobotaniki i Ochrony Przyrody, Uniwersytet Śląski, ul. Jagiellońska 28, 40-032 Katowice, Polska; e-mail: agnieszka.blonska@us.edu.pl*

Przyjęto do druku: 11.02.2013 r.